

ELTE BTK

ABSZTRAKTFÜZET

2025. 05.07-08.

III.

TREFORT

HALLGATÓI KONFERENCIA

ELTE BTK HÖK TUDOMÁNYOS BIZOTTSÁG

1088. BUDAPEST, MÚZEUM KRT. 4/A-150

DOKTORI VÉDÉSEK TERME

III. TREFORT HALLGATÓI KONFERENCIA

1088. BUDAPEST,
MÚZEUM KRT. 4/A
DOKTORI VÉDÉSEK TERME A/-150

Május 7. szerda

Megnyitó: 08:15-08:30

1. szekció: Hatalom, nemesség 8:30-10:00

Szekcióvezető: Marsi Attila

Pete Viola: Augustus fórumának ikonográfiája, a Mars Ultor templom vizsgálata

Augustus császár Kr. e. 2-ben, egy megszilárdított és békés birodalom vezetőjeként avatta fel a nevével fémjelzett fórumot és az azon található Mars Ultor templomot. Mars Ultor, vagyis Bosszúálló Mars egy, a korban újdonságnak számító, megjelenésében az augustusi ideológiához köthető mellékneve a klasszikus hadistennek. Ekkorra Augustus hatalmát már egy széleskörű és kifinomult ideológiai rendszer támogatta, mely általában verbális kifejezőmódokat használt, mint az irodalom és a törvényhozás. Az előadásom során azt vizsgálom, hogyan valósultak meg ezeknek az ötleteknek a vizuális megjelenítései a templom ikonográfiájában. Milyen eszközei lehettek például a birodalom aranykorának vagy a béke összetett képeinek kifejezésére? Egy kép befogadásához természetesen szemlélőkre is szükség van. Ezért szeretnék képet adni arról is, kik léphettek a fórumra, mely társadalmi osztályok lehettek szemlélői a templomnak, kikhez szólhatott a császár ezen a vizuális propaganda felületen keresztül.

Székely Csenge: Az uralkodótükör toposzainak megjelenése Cicero *Pro Marcello* című beszédében (A *clementia* és a *sapientia* jelentésárnyalatai)

A kutatás Cicero *Pro Marcello* című, i. e. 46-ban elhangzott beszédét vizsgálja, amely az *orationes Caesarianae* első darabja. Emellett az egyetlen a három beszéd (*Pro Marcello*, *Pro Ligario*, *Pro rege Deiotaro*) közül, amely nem bírói beszéd, hanem a *senatus*-ban elhangzott köszönetnyilvánító beszéd Caesar M. Marcellusnak adott kegyelme miatt.

Elemzésemben először röviden bemutatom a beszédet értelmező, 9. századi kéziratban fellelhető Scholiasta Gronovianus D kommentárjait, amely már tartalmazza a beszéddel kapcsolatos dilemmák magját: mi is volt Cicero szándéka? A viták tulajdonképpen két véglet köré csoportosulnak: az egyik olvasat *Pro Marcello* szövegét őszintének, a másik kétértelműnek tartja. Az előadás során rámutatok arra, hogy a megoldás a végletek elkerülésében, a beszéd műfajainak, közönségének és intertextusainak feltérképezésében rejlik.

Ezek bemutatása után egy új megközelítésmódot ajánlok: a *Pro Marcellót* uralkodótükrként értelmezve kimutathatóvá válik egyfajta párbeszéd a beszéd szövege, és a *De Re Publica* között. A *Pro Marcello* olyan mértékben kapcsolódik a *De Re Publica*-hoz, hogy szinte annak folytatásaként, egy újabb fejezeteként olvasható. Ezzel Cicero átértelmezi a beszédhelyzetet, és a *De Re Publica* szöveghelyein keresztül, Scipio Africanus halotti maszkban történő megidézésével, egy voltaképpeni *laudatio funebris*-ben felvonultatja Caesar előtt Róma bölcs és ideális államférfiainak. Ezzel a politikai *sapientia*-t mitikus örökséggé alakítva, Caesar számára az „isteni elődök” előrelátását, és ezen keresztül a *res publica* helyreállítását normatív kötelességgé formálja.

III. TREFORT HALLGATÓI KONFERENCIA

1088. BUDAPEST,
MÚZEUM KRT. 4/A
DOKTORI VÉDÉSEK TERME A/-150

Május 7. szerda

1. szekció: Hatalom, nemesség 8:30-10:00

Kováč Szilárd : Magyar királyok egy 14. századi csehországi krónika tükrében

A Prágához közeli Königsali ciszterci monostort II. Vencel (1278–1305) király alapította, és nemcsak a cseh monasztikus egyházszervezetben betöltött szerepe miatt érdemel figyelmet, hanem egy kevésbé ismert történeti forrás miatt is. Falai között született ugyanis egy krónika, amelyet a magyar történettudomány eddig kevésbé vizsgált, holott jelentősége kiemelkedő. Terjedelme, időbeli lefedettsége (1263–1338) és információgazdagsága révén a 14. századi Cseh Királyság és tágabb értelemben Közép-Európa egyik fontos elbeszélő forrása.

A krónika szerzői, Otto von Thüringen és Peter von Zittau, a monostor apátjaiként szoros kapcsolatban álltak az utolsó Přemyslida uralkodókkal, így közvetlen szemtanúi lehettek a dinasztia váltás eseményeinek és Luxemburgi János (1310–1346) uralkodásának. Művük azonban nem csupán Csehországgal foglalkozik: elsődleges célja a 13–14. század fordulóján kiépülő „Přemyslida birodalom” legitimációja volt. E „birodalom” születése II. Ottokár (1253–1278) Babenberg-örökségért folytatott harcaival kezdődött, majd II. Vencel lengyel királlyá koronázásával érte el végső formáját. A Přemyslidák és később a Luxemburgiak érdekszférája nemcsak az Osztrák és Stájer Hercegségekre, Sziléziára és a Lengyel Királyságra terjedt ki, hanem III. Vencel (1305–1306) magyar királlyá koronázásával a Magyar Királyságra is.

Mivel a krónika szerzői élénk külpolitikai érdeklődést mutattak, művükben a Magyar Királyság és annak uralkodói is visszatérő szereplőkként jelennek meg. A középkori dinasztikus történetírás egyik központi kérdése az uralkodói hatalom reprezentációja, amely Otto von Thüringen és Peter von Zittau számára is kiemelt jelentőséggel bírt. Előadásomban a krónika narratívájában megjelenő magyar uralkodókat – az utolsó Árpád-házi királyokat és I. Károlyt – vizsgálom, különös tekintettel arra, hogy milyen szerepet kaptak az uralkodói hatalom eszmei és politikai ábrázolásában.

Kiss-Komjáthy Andor: „Mellékágon” Esettanulmányok a Gutkeled nemzetség három ágának 13. századi tevékenységéről

A Gutkeled nem egy német eredetű *advena* nemzetség, mely a vélhetőleg Orseolo Péter király idejében érkezett a Magyarországra. A *genus* számos ágra oszlik, melyek rokonsági foka pontosan nem meghatározható, ezen ágak közül az Árpád-korban a Sárvármonostori ág emelkedett a legmagasabbra. A Sárvármonostoriak közül került ki István fia Joachim bán, aki testvérei segítségével az 1270-es években egy oligarchikus tartomány alapjait tette le Szlavóniában, ezen uralomnak csak Joachim 1277-ben bekövetkezett halála tudott véget vetni.

Bár kétségtávol a Sárvármonostoriak voltak a korban a legjelentősebbek, és így az ő tevékenységük a legjobban dokumentált, a később fontossá váló ágaknak is kimutatható Árpád-kori tevékenysége. A többi, kevésbé jelentős rokonság vizsgálatával feltárható, hogyan viszonyultak a Gutkeled oligarchikus hatalmat nem áhító tagjai oligarcha rokonaikhoz, illetve hogyan zajlott a korábban háttérbe szorult ágak előretörése és az impériumváltás a Sárvármonostoriak hatalomvesztése után. Ezen jelenségeket előadásomban a nemzetségnek a korban (a Sárvármonostoriakon kívül) legjobban dokumentált három ágán keresztül, a Rakamazi, az Egyedmonostori és az Amadé ágakon keresztül fogom részletesen is megvizsgálni.

A Gutkeled nemzetség Árpád-kori története, bár számos medievista által megannyi szempont szerint megvizsgálásra került, egységes feldolgozása, a mai kutató számára elérhető források összessége felhasználásával még nem valósult meg. Előadásomban a Gutkeledekkel foglalkozó kutatásomnak egy részletét mutatom be, a Rakamazi, Egyedmonostori és Amadé ágak történetét a következő kérdések mentén: Mikor említik első képviselőiket? Hogyan viszonyultak oligarcha rokonaikhoz? Származott-e előnyük rokonaik előrejutásából? Milyen módon emelkedtek fel a későbbiekben?

III. TREFORT HALLGATÓI KONFERENCIA

1088. BUDAPEST,
MÚZEUM KRT. 4/A
DOKTORI VÉDÉSEK TERME A/-150

Május 7. szerda

2. szekció: Birodalmak árnyékában 11:00-12:00

Szekcióvezető: Kormos Tamás

Lippai József Sándor: A német gyarmatosítás és utóélete

A német gyarmatosítás gyökerei egészen a 16. századig nyúlnak vissza, de maga a német gyarmatosítás csak a 19. században indul meg igazán. A Német Császárság későn lépett a gyarmatbirodalmak sorába, ám gazdasági erejének köszönhetően méltó vetélytársa lett a rivális gyarmatbirodalmaknak, Franciaországnak és Nagy-Britanniának. Németország Afrikában, Ázsiában és Óceániában szerzett gyarmatokat, Afrikában nem egy felkelés tört ki a német uralom ellen, a Kínában található német területeket pedig az 1899-1900-es bokszerláadás veszélyeztette. Az első világháború után Németország elvesztette gyarmatait, amelyeket az antanthatalmak foglaltak el és olvasztottak be birodalmaikba. A nemzetiszocializmus időszakában felmerült az igény az elvesztett afrikai gyarmatokra, de a valódi cél ekkor már a Kelet felé történő terjeszkedés volt. A második világháborúban a megszállt szovjet területeken, valamint Észak- és Nyugat-Európában a németek hét birodalmi biztosságot (*Reichskommissariat*) hoztak létre és a szovjet területeken tervben volt még további biztosságok létrehozása. A háború alatt ezen területeken, valamint a Lengyel Főköormányzóságban zajlott le a holokauszt, és ezen területeket érintették a keleti front hadmozdulatai. Mind a holokauszt, mind a keleti front harcai által több millió ember vesztette életét. A háború után elkezdődött a holokauszttal való szembenézés, a gyarmati múlt hasonló kezeléséig egészen a huszadik század végéig kellett várni. Ezután a német gyarmati múlt is figyelmet kapott és a Német Szövetségi Köztársaság, mint a Német Császárság jogutódja kárpótolja és segíti azon államokat, elsősorban afrikai országokat, amelyek valaha a német gyarmatbirodalom részét képezték.

Alkonyi Zsolt: A posztszovjet orosz liberalizmus kudarca a külpolitikában a '90-es években

Andrej Kozirjev, Oroszország első külügyminisztere a Szovjetunió összeomlása után a békés együttműködés és integráció külpolitikai stratégiáját hirdette, amely radikálisan szakított a hidegháborús logikával. Célja az volt, hogy Oroszországot a nyugati hatalmakkal való partnerség és a világgazdaságba való beilleszkedés révén stabilizálja. Ez az irányvonal azonban hamar összeütközésbe került az orosz politikai elit nacionalista és biztonságközpontú hagyományaival, különösen a NATO keleti bővítésének kérdésében, amelyet Moszkvában egyre inkább fenyegetésként érzekeltek. Kozirjev külpolitikája így nemcsak külpolitikai, hanem identitáspolitikai kihívássá is vált: vajon milyen helyet foglaljon el Oroszország az új világrendben? A kutatás azt vizsgálja, hogy a békés együttműködésre építő külpolitikai kísérlet milyen belső (politikai, intézményi, ideológiai) és külső (geopolitikai, stratégiai) tényezők hatására vallott kudarcot. Az előadás rávilágít arra, hogy Kozirjev stratégiája miként esett áldozatul az orosz belpolitikai viszonyoknak és a nyugati hatalmak hidegháborús reflexeinek, amelyek kölcsönösen újratermelték a bizalmatlanság spirálját. Ennek a kudarcnak az elemzése hozzájárulhat Oroszország posztszovjet külpolitikai fordulatának és annak hosszú távú következményeinek mélyebb megértéséhez.

III. TREFORT HALLGATÓI KONFERENCIA

1088. BUDAPEST,
MÚZEUM KRT. 4/A
DOKTORI VÉDÉSEK TERME A/-150

Május 7. szerda

2. szekció: Birodalmak árnyékában 11:00-12:00

Terdik Máté - Napóleon propagandája az egyiptomi hadjárat alatt

Bonaparte Napóleon megítélése talán az egyik legmegosztóbb téma a történelmi diskurzusokban. Többen úgy vélik, hogy a korzikai férfi a francia forradalom eszméinek hátat fordítva építette ki diktatúráját. Másik szempontból nézve viszont ő emelte ki Franciaországot a válságból, és tette Európa egyik legerősebb nagyhatalmává, miközben a forradalom vívmányait intézményesítette hazájában, és terjesztette ki a kontinensre. Mindenesetre ahhoz nem fér kétség, hogy Bonaparte volt a történelem egyik legtehetségesebb hadvezére, aki teljesen megreformálta korát. Hatalmának kiépítésében és stabilizálásban több eszközt is igénybe vett, ezek közül az egyik legfontosabb a propaganda használata volt a közvélemény alakítására. Előadásomban arra vállalkozom, hogy bemutassam, Bonaparte Napóleon milyen eszközökkel érte el, hogy a sikertelen egyiptomi hadjáratot követően is megtarthatta presztízsét és tekintélyét, hogyan tudta ilyen sikeresen alakítani a francia nép véleményét a harcokról, és önmagáról. Mindenekelőtt röviden ismertetem Bonaparte útját egészen az egyiptomi hadjáratig, ezt követően propagandáját elemzem. Részletesen vizsgálom e propaganda eszközeit, megjelenéseit, változatait. Kiemelem a festmények, mint üzenetközvetítő eszközök szerepét Bonaparte propagandájában és az új Egyiptomról szóló röpiratok megjelenését, ahogy az újságok szerepés is kiemelem. Rámutatok továbbá a különböző kitüntetések fontos funkciójára, amiket Bonaparte a hadjárataival kapcsolatban készíttetett.

Ebédszünet: 12:15-14:15

III. TREFORT HALLGATÓI KONFERENCIA

1088. BUDAPEST,
MÚZEUM KRT. 4/A
DOKTORI VÉDÉSEK TERME A/-150

Május 7. szerda

3. szekció: Múlt és ítélet 14:30-16:00

Szekcióvezető: Tömő Ákos

Topos Annabella: Családi '56-os emlékezet alakulása Kocs községben a történelem viharos korszakaiban

A 20. század magyar történelmi eseményei szinte kivétel nélkül megjelennek a család és a közvetlen mikrokörnyezet emlékezetében. Kunt Ernő az 1980-as években kijelölte a néprajztudomány emlékezetkutatásra vonatkozó legfontosabb kérdéseit, irányvonalait. Az *emlékezés* fogalmát néprajzi tényezővé tette. Hivatkozott kutatásában a családi *emlékezettel* kapcsolatos rituálék mikrokörnyezeten belüli megélését viszonyította a kulturális emlékezethez, amely egymással nem mutatott hasonlóságot. Kunt Ernő emlékezetkutatással kapcsolatos munkássága nyomán honosodott meg a rendszerváltás utáni Magyarországon a vizuális kultúra és néprajz tudományos összefonódása, melynek nyomán a fotográfia és filmművészet termékei is kutatott tényezőkké váltak. Szalma Anna-Mária 2012-ben közölt cikkében már a *családi fotóhasználat* kategóriáinak megteremtésére tesz kísérletet. Tanulmányában rögzíti a fotóhasználat reprezentációs szerepét és a fotóelrendezés *szakrális térben* történő elhelyezésének motívumait. A magyar sajtóban és közéletben szintén népszerű lett a vizuális sajtótermékek archiválása, a hozzáférhetőség demokratizálódása, sőt a Fortepan gyűjteményét az állampolgárok is bővíthetik a családi albumok fényképeivel az 1990-es évig bezárólag. Bár az 1956-os forradalmárok közül sokan már nem élnek, akik felnőttként vettek részt az eseményekben, viszont ezek a családi emlékezetben tovább élnek, identitásformáló funkcióval és referenciaponttal bírhatnak a leszármazottak számára. A jelen kutatás Kocs község '56-os érintettségű családjaival tervez félig strukturált interjút készíteni Kunt Ernő *emlékezetkutatási* szempontjai alapján. A kutatás célja az '56-os emlékezet változásainak, a történelmi és belpolitikai referenciapontok feltérképezése, amelyek egy-egy család közéléhez, a 20. és 21. század korszakaihoz, jelenkorhoz vonatkozó mentalitását tükrözi. A kutatás további célja az egyéni és családi önreprezentáció vizsgálata az 1956-os családi emlékezet függvényében. A kutatás módszere ezenfelül családi fotóalbumok, levelezések, oklevelek, levéltári adatok elemzése, amelyek megbújnak egy-egy család *szakrális tereiben*. A kutatás a feldolgozott szakirodalmakat támpontként használja önálló diszciplínák felállításához, amelyre a rendszerváltás utáni viharos közéleti viszonyok miatt van szükség.

Tóth Noémi Nóra: Egy régi rendi jog az eckartsau nyilatkozatot követően: érv, emlék vagy eszköz?

A szabad királyválasztás továbbélése a 19–20. századi magyar politikai gondolkodásban A szabad királyválasztás jogtörténeti alapja a magyar rendi gondolkodás egyik fontos eleme volt, különösen a 16–18. században. A 19–20. századra ez az eszme ugyan látszólag elvesztette aktualitását, de a politikai gondolkodásban és a közéleti vitákban továbbra is fel-felbukkant. Előadásomban azt szeretném megvizsgálni, hogy miként jelent meg a szabad királyválasztás gondolata a későbbi korszakokban, elsősorban a 19. század második felétől az 1920-as évekig. Arra keresem a választ, hogy ez a korábban rendi elvként értelmezett jog hogyan vált újra politikai hivatkozási ponttá – különböző szereplők szemszögéből, akár a nemzeti függetlenség, akár az alkotmányos rend, akár a köztársasági eszme oldaláról nézve. A kérdés különösen izgalmassá válik a nagy történelmi fordulópontok idején: az 1849-es trónfosztás után, az 1867-es kiegyezés körüli vitákban, majd a Habsburg-ház 1921-es trónfosztásakor, illetve IV. Károly visszatérési kísérletei idején. Ezekben az időszakokban a szabad királyválasztás gondolata sokszor nem pusztán történeti emlékként, hanem valódi politikai érvként tért vissza – különböző célokkal és jelentéstartalommal. Felmerül a kérdés, hogy ez mennyire jelentette a rendi hagyományok továbbélését, és mennyiben lett eszköze egy újfajta politikai identitás- és államkép keresésének. Az előadás során részben korabeli politikai írásokra, országgyűlési felszólalásokra és publicisztikákra támaszkodom, hogy bemutassam: a szabad királyválasztás eszméje miként alakult át a 20. század elején – és hogy egyáltalán hogyan válhatott lehetséges, hogy egy látszólag múltba vesző rendi jog a modern politikai gondolkodás egyik érvrendszerében újra felbukkanjon.

III. TREFORT HALLGATÓI KONFERENCIA

1088. BUDAPEST,
MÚZEUM KRT. 4/A
DOKTORI VÉDÉSEK TERME A/-150

Május 7. szerda

3. szekció: Múlt és ítélet 14:30-16:00

Szinnyai Dávid :A Viharsarok-per és visszhangja

1937. március 10-én megjelent Féja Géza Viharsarok című szociográfiája. Az Athenaeum kiadó tíz részesre tervezett, Magyarország felfedezése című sorozatának első kötete, noha tudományos igénnyel született, alig titkolt politikai célja volt. Féja – a növekvő népi mozgalom egyik legaktívabb tagjaként – a magyar parasztság, különös tekintettel a vagyontalan agrárproletariátus nyomorára, elmaradottságára akarta felhívni a figyelmet. Mindezért legfőképpen az egészségtelen magyar birtokmegosztást és az ezt fenntartó politikai-társadalmi elitet okolta. Éles kritikái nem maradtak válasz nélkül.

Féját 1937. április elején az ügyészség osztály elleni izgatás büntette és a magyar állam és nemzet megbecsülése ellen elkövetett vétség miatt helyezte vád alá. Az ügy, a Viharsarok példányainak lefoglalásától, a szerző és a kiadó többszöri vád alá helyezésén, felmentésén át, a Kúria végső, elmarasztaló ítéletéig, 1939-ig elhúzódott. Féja végül 1940 májusában kormányzó kegyelemben részesült.

A Viharsarok-per politikai indíttatása egyértelmű; nyitánya volt a korszak „írópereinek”, amelyek a népi mozgalom egyre erőteljesebb politikai élet vették célba, új fejezetet nyitva a hatalom és kultúra viszonyában a Horthy-korszakban. Az eközben zászlót bontott Márciusi Front más közreműködőit, Kovács Imrét, Veres Pétert, Erdei Ferencet is perbe fogták. Az előadás – az eddig még részletesen fel nem dolgozott peranyagra támaszkodva – a Viharsarok elleni büntetőeljárás bemutatása mellett, annak hatalmi-politikai kontextusba helyezésére, valamint az ügy parlamenti és sajtóvisszhangjának ismertetésére vállalkozik.

Tóth Lajos: „Itt most 10 hónap alatt több minden történt, mint az elmúlt 10 esztendőben.” – Termelőszövetkezeti egyesülések az 1970-es években.

Az 1970-es évek elején egy egyesítési folyamat indult meg a mezőgazdasági termelőszövetkezetek vonatkozásában. A létrejövő, akár több községet is magukban foglaló egységek létrehozása sok esetben a rossz gazdasági helyzetben lévő termelőszövetkezetek beolvasztását jelentette a jól működő gazdaságokba. A kialakult helyzetet a földrajzi többszempontúság, a gazdálkodási ágak racionalizálása, a tagság számára kedvező feltételek és érdekeltség megteremtése jellemezte, amely hosszabb időt is igénybe vett. Így az eredményesség is csak mindezek után következhetett, ha következett. Az egyesülések káros hatásait a pártvezetés is érzékelte, 1975-től már csak miniszteri engedéllyel valósulhattak meg.

Mindezen folyamat egy olyan időszakban zajlott, mely során a rendszerszintű termelés bevezetése, a háztáji gazdaságok helyzete, a falusi életmód megváltozása szervesen alakította az agrárium helyzetét.

Előadásom ebbe a folyamatba kíván betekintést nyújtani a kocsai Aranykalász Termelőszövetkezet példáján keresztül, a termelőszövetkezeti iratok, a sajtó, illetve az oral history segítségével.

III. TREFORT HALLGATÓI KONFERENCIA

1088. BUDAPEST,
MÚZEUM KRT. 4/A
DOKTORI VÉDÉSEK TERME A/-150

Május 7. szerda

4. szekció: Vallás és változás 16:15-17:45

Szekcióvezető: Bakó Balázs

Farkas Lilla: Későantik ötvösművészet Pannóniában - Néhány korongfibula ikonográfiája

A hadrianopolisi csatát követően, az 5. század első felében a rómaiak végleg kiűrték a pannóniai provinciákat. A hátramaradt keresztény közösségek még kiszolgáltatottabbá váltak a támadásoknak, így vagy erődökbe és városokba húzódtak vissza, vagy pedig a menekülést választották. A mai Keszthely környékén egy ideig még jelen volt a romanizált lakosság. Az itt feltárt, 6-7. századi előkelő női sírokban is találtak a nyakékek között ókeresztény ábrázolásokkal ellátott korongfibulákat, amik valószínűleg kendő vagy köpeny összezsúrolására szolgáltak. Értelmezésük és eredetük szinte megtalálásuk óta vita tárgyát képezi. Pannóniában nem csak itt, hanem Nagyharsányban és környékén is előkerültek darabok ebből a tárgytypusból, alátámasztva a római kontinuitás elméletét.

Az ókeresztény ikonográfia alakulásának korai szakaszában nem ritkán találkozunk a klasszikus, pogány mitológia szereplőivel és jeleneteivel keresztény kontextusban. Erre az anomáliára számos magyarázat született a kutatók részéről, különböző szempontok alapján. Azonban valószínűsíthető, hogy a mítoszoknak valamiféle átértelmezéséről beszélhetünk, nem pedig a frissen megtért pogányok zavaros gondolatvilágának kivetüléséről.

A fibulák ábrázolásai a pannóniai kései antikvitás sajátos, szinkretisztikus képi világába illenek, melynek egyéb prominens képviselői az ötvösművészetben például a későrómai ládikaveretek is. Ez a sajátos leletcsoport művészettörténetileg eddig teljesen feldolgozatlanul állt, ennek a nagy feladatnak kezdetét jelzi esettanulmányom is. Kutatásomban a pannóniai kései antikvitás ötvösművészetének ikonográfiai kérdéseivel foglalkozom az ókeresztény korongfibulákon keresztül. Az előadás során néhány keresztény kontextusban értelmezendő női fibula ábrázolásait veszem górcső alá, különös tekintettel a Bellerophón és Chimaera harcát ábrázoló keszthelyi brossokra.

Péterfi Orsolya: A szentrontási avagy szentháromsági unitárius templom története a 18-19. század folyamán

A 16-17. századi Erdélyt egyedülálló vallási sokszínűség jellemezte. A marosszéki Szentrontás nevű településen a római katolikus és református felekezetek mellett az unitarianizmus is jelen volt. A reformáció során a falu lakosságának jelentős része unitárius hitre tért, így a korábban katolikus kőtemplom ezt követően unitárius templomként szolgált. A csendes ellenreformáció során a település vallási konfliktusok színhelye lett. A szentrontási Szeredai család közbenjárásával 1752. március 30-án a szomszédos településekről érkező katolikus hívek elfoglalták a kőtemplomot. 1752. április 17-én a marosszéki unitárius nemesek ösztönzésére a környező településekről több mint 300 unitárius gyűlt össze Szentrontáson azért, hogy visszafoglalják az épületet. Ezt követően a világi felsőbb hatóság eljárást indított a szentháromsági unitáriusok ellen, a templomot pedig a per idejére bezáratták. Végül az erdélyi gubernium (főkormánysház) rendelete alapján 1764-ben a templomot minden tartozékával együtt a katolikusoknak ítélték, a település nevét pedig Szentrontásról Szentháromságra változtatták. A templomfoglalás hatásai azonban hosszú időre meghatározták a településen élő unitáriusok életét. A közösség fennmaradásához nélkülözhetetlen volt a helyi közösség összefogása, a patrónusok támogatása és az egyházi vezetők útmutatása. II. József türelmi rendeletét követően 1783-ban a főkormánysház engedélyezte a szentháromsági unitáriusoknak a templomépítést. Ezt követően marosnémeti és nádasdi Gyulai József gróf nekik adományozta a kissolymosi reformátusok régi fatemplomát. A kutatásom célja a szentrontási templomfoglalás történetének és az unitárius közösségre gyakorolt hatásainak feltárása.

III. TREFORT HALLGATÓI KONFERENCIA

1088. BUDAPEST,
MÚZEUM KRT. 4/A
DOKTORI VÉDÉSEK TERME A/-150

Május 7. szerda

4. szekció: Vallás és változás 16:15-17:45

Bakondy Beáta: 18. századi katolikus nőideál a halotti beszédek tükrében

Előadásomban a hosszú 18. század kulturális változásait fogom bemutatni, a nők felé irányuló elvárások változásaira koncentrálva. Vizsgálódásom tárgyát elsősorban a női ideál formálódása és az anya, a hívő, illetve a gazdasszony szerep kiteljesedése képezte, de nagy hangsúlyt fektettem a magyar nemesek kapcsolatára a Habsburg uralkodókkal, és a felvilágosodás parentációkban fellelhető hatásaira is. A Habsburg jelenlét megszilárdulásával alapvetően megváltozott a nemesség felemelkedési lehetősége, a felvilágosodás hatására pedig a női oktatás és annak hiánya vált egyre hangsúlyosabb kérdéssé az értelmiség köreiből. Az elvárt viselkedésformák és női tulajdonságok alapján megfigyelhetők a korszak nemességének értékrendjében történő változások. A halotti beszédekben és gyászszertartásokon mindez fokozott figyelmet kapott, amiket a szónokok, illetve a testamentumos urak különböző eszközökkel, módszerekkel adtak át a hallgatóságnak és az olvasóknak. Előadásomban a nemesi reprezentációra is ki fogok térni röviden.

Kutatásom forrásbázisát az 1680 és 1820 között megjelent, élő nyelven elmondott halotti beszédek adták. Harminc beszédet vizsgáltam és a katolikus hölgyek felett elhangzott parentációkra koncentráltam, míg a protestáns beszédeket kontrollcsoportként használtam fel. A Magyarországon alapvetően alulkutatott forráscsoportot több aspektusból vizsgáltam, így nem csak a korszak nőtörténeti kutatásaihoz szolgálhatnak adalékként eredményeim, hanem a kor oktatástörténetéhez és mentalitástörténetéhez is. Alapvetően főnemesi és nemesi származású hölgyeket búcsúztató prédikációk és orációk képezték az alapját kutatásomnak, azonban a jövőre nézve érdemesnek tartom bevonni a férfiak felett elmondott beszédeket is, összehasonlítás végett.

5. szekció: Kötőjelek, viszonyok 18:00-19:15

Szekcióvezető: Bakó Balázs

Hódosi Dániel: Fenomenológia és a fizikai én tapasztalata

Maurice Merleau-Ponty munkássága rávilágít arra, hogy a világhoz való alapvető viszonyunkat testünk közvetíti: érzékelésünk és megtestesültességünk révén válunk képessé arra, hogy tapasztalatot formáljunk és jelentést adjunk a körülöttünk lévő valóságnak. Előadásomban emellett érvelek, hogy az emberi identitás és a filozófiai megértés lehetségesen legmélyebb rétegeihez csak akkor jutunk el, ha újra középpontba helyezzük a test szerepét a gondolkodás és a tapasztalat folyamatában. A test nem pusztán egy tárgy a világban, hanem maga az a mód, ahogyan a világot megragadjuk és ahogyan azzal kapcsolatot teremtünk.

Ennek felismerése előtt – testi létünk nyújtja a kiindulópontot. A tapasztalataink a világról és a másik emberről a testünk által szerzett – legyen szó akár az észlelt tárgyakról, az érzéki benyomásokról vagy az érzelmi reakciókról. Ebben a keretben a megtestesültség nem egyszerűen egy járulékos tényező, hanem a jelentésalkotás katalizátora, amelyen keresztül önmagunkat és a világot is megértjük.

Előadásomban arra szeretnék rávilágítani, hogy miként kapcsolódik ez a szemlélet a gestaltpszichológia holisztikus nézőpontjához. A Gestalt-elmélet szerint a részek és az egész egymást kölcsönösen meghatározó viszonyban állnak, így egy jelenséget csak úgy foghatunk fel, ha figyelembe vesszük a teljes kontextusát. Ugyanez a holisztikus szemlélet szükséges ahhoz, hogy a filozófiai, egzisztenciális és identitásbeli kérdéseket elmélyülten megvizsgáljuk: a test, az elme és a környezet egységét kell alapul vennünk. Ha ezt a megközelítést alkalmazzuk, megérthetjük, hogy a tapasztalat és a jelentésadás nem választható el megtestesült voltunktól, és csak így tárulkozhat fel előttünk teljes egységében az emberi valóság.

III. TREFORT HALLGATÓI KONFERENCIA

1088. BUDAPEST,
MÚZEUM KRT. 4/A
DOKTORI VÉDÉSEK TERME A/-150

Május 7. szerda

5. szekció: Kötőjelek, viszonyok 18:00-19:15

Kurucz Csenge Dorottya - Szent Ágoston és Sartre – etikai ontológiák találkozása a bűn és szabadság fogalmain keresztül

Jean-Paul Sartre korai filozófiája az eredeti bűn keresztény doktrínájának felismerhető örökségét tartalmazza. Filozófiái antropológiája, A lét és a semmi az emberi természetet elesettnek mutatja be. Sartre ateizmusát többféleképpen is lehet értelmezni. Több hasonlóság is felfedezhető filozófiája és a kereszténység között, különösen az eredendő bűn doktrínájához és annak olyan interpretációihoz való igazodást, mint Szent Ágoston, Kierkegaard, vagy Kant. Merold Westphal úgy írja le Sartreot, mint az „eredendő bűn szekuláris teológusát”, Stephen Mulhall pedig megemlíti Sartre „keresztény teológiai horizontjait”. Robert Solomon és Jonathan Webber szerint hasonlóságokat vélhetünk felfedezni a rossz hit és az eredendő bűn között. Ennek ellenére, a Sartre és a bűn közötti kapcsolattal nem sok akadémikus foglalkozott, s erről szóló kimerítő szakirodalmat sem egyszerű találni. Sok Sartre-kutató figyelme átsiklott azon a fontos tényen, hogy Sartre intellektuális alkotásaiban található teológiai elemek is. Több kutatás is arra a következtetésre jutott, hogy ez a teológia valóban ágostoni, ám a l'école française de spiritualité.

Ágoston-konceptiójának értelmében, amiben a semmi fogalma fontos szerepet játszott. Sartre fenomenológiához való fordulása, az 1930-as évek előtt jelentős mértékben ki volt téve olyan teológiai hatásoknak, amelyek leginkább Szent Ágoston és követői filozófiájának köszönhetőek. Minden tanulmánynak, ami az eredendő bűnnel foglalkozik, el kell ismernie annak jelentőségét, ahogyan Szent Ágoston kifejezi ezzel kapcsolatos nézeteit, és ez alól Sartre sem kivétel. Bizonyossággal állíthatjuk, hogy Sartre olvasott némi Ágostont. 1943-ben idéz a Vallomásokból Bataille Inner Experience című könyvéről írott recenziójában. Nyilvánvaló tehát, hogy Sartre nagyon is ismerte az ágostoni hagyományt, amely nem csak saját olvasmányainak köszönhető, hiszen az akkori francia körök szellemi áramlatai és kortárs filozófusai is mind nagy tiszteletben tartották Szent Ágostont.

Pomozi Anna: Relational Existence in William Blake's Early Illuminated Books

Approaching Blake's composite art from an anthropological perspective can yield new insights into the worlds envisioned by the English poet-painter-engraver. In particular, it elucidates the relationships their inhabitants—human and nonhuman—have with each other. Using British anthropologist Tim Ingold's research into animacy or animism, this paper draws a parallel between the settings of Blake's poems and what Ingold terms the animic lifeworld. The study centres around *The Book of Thel* (1789), but frequently also makes reference to *The Marriage of Heaven and Hell* (1790) and the *Songs of Innocence and Experience* (1789, 1794). The feature of animacy explored here is relational existence, which could be defined as the constantly shifting connections or lines along which beings of all kinds grow and live. Significantly, these beings bring *each other* into existence through their continual interaction: everything and everyone is interdependent. In *The Book of Thel*, this manifests itself both visually and textually. Visually in the trees, tendrils, and vines that link every figure on the designs together; textually in the answers a lily, a cloud, a worm, and a clod of clay give to the questions Thel asks them. The *Songs of Innocence* exhibit similar visual features as well as some analogous poetic details, and merging shapes are also present in *The Marriage of Heaven and Hell*. By considering these illuminated manuscripts from a contemporary anthropological perspective, the study reveals how Blake's early art introduced an alternative, intuitive mode of being *in* the world into Western thought.

III. TREFORT HALLGATÓI KONFERENCIA

1088. BUDAPEST,
MÚZEUM KRT. 4/A
DOKTORI VÉDÉSEK TERME A/-150

Május 8. csütörtök

6. szekció: Többszínűség és alkalmazkodás 08:00-09:30

Szekcióvezető: Tóth Boglárka Fanni

Becci Carolina Letizia: Ahány nyelvet beszélsz, annyi

0-2 perc: Bevezetés - Személyes történetek, interjúk bemutatása

- Goethe-idézet: "Ahány nyelvet beszélsz, annyi ember vagy."

- Költői kérdés: Mit jelent ez tulajdonképpen számunkra?

- Saját példák, illetve meginterjúvált többszínű személyek példái

2-5 perc: Elmélet és kutatás - Mit mond a tudomány?

- rövid magyarázat a nyelv identitásra gyakorolt hatásáról

- releváns tanulmányok bemutatása

- fun fact

5-10 perc: Interaktív rész - Sprint-módszer a gyakorlatban

- Mi a Sprint-módszer?

- Goethe mondatának begyakorlása különböző nyelveken (a 6

általam beszélt nyelven) a Sprint-módszer segítségével

- a fent leírtak összekapcsolása az identitással, kérdések alapján:

Milyen érzés különböző nyelveken mondani ugyanazt? Megváltozik-e a kifejezés módja?

10-13 perc: Személyes reflektálások - A nyelv, mint utazás

- rövid bemutató kétnyelvű regényemről (Abenteuer im Schatten der

Nordlichter / Eventyr i skyggen av nordlyset - Könyv címe magyarul:

Kaland a sarki fény árnyékában)

- Hogyan tükröződik benne az identitás és a kultúra?

- Esetleges idézet a könyvből, ami szemlélteti ezt

13-15 perc: Lezárás

- Ismételjük meg Goethe idézetét - immáron új jelentéssel

- Fő szempontok összefoglalása egy mondatban

- Záró kérdés: Kik leszünk azáltal, hogy új nyelve(ke)t tanulunk?

Jassó Luca: Magyarországi olasztanárok tankönyvhasználati szokásai és kiegészítő anyagok használatával kapcsolatos gyakorlatai

A kutatás középpontjában a magyarországi olasztanárok tankönyvhasználati szokásai állnak, különös tekintettel arra, hogy milyen hiányosságokat tapasztalnak az általuk használt tankönyvekben, és hogyan alkalmazkodnak ezekhez a nehézségekhez. A cél az ezzel kapcsolatos szokások megismerése és feltérképezése. Két fő kérdésre keressük a választ: milyen véleményekkel vannak a tanárok a hivatalos tankönyvlistán szereplő könyvekről és milyen tapasztalataik vannak a kiegészítő anyagok használatával kapcsolatban.

Kiemelt figyelmet fordítunk a jelenleg legtöbbet használt két tankönyv, a *Nuovissimo progetto italiano* és a *Giro d'italiano*, elemzésére, különös tekintettel a különbségeikre, erősségeikre, hiányosságaikra és az írói elképzelések megvalósulására a tanórákon.

A kutatás során a tanárok tapasztalatára és véleményére támaszkodva vizsgáljuk, milyen módon egészítik ki a választott könyvek a tanulói igényeknek megfelelően, milyen kiegészítő anyagokat használnak és milyen kihívásokkal szembesülnek ezek beszerzése és alkalmazása során. Az adatgyűjtés strukturált interjúkkal és óramegfigyelésekkel történik. Ezek segítségével szeretnénk átfogó képet kapni a tankönyvek szerepéről, használhatóságáról a magyar közoktatásban, valamint a tanításban alkalmazott kiegészítő anyagok alkalmazásáról.

Az eredmények elsősorban a tanárképzésben részt vevő hallgatók és gyakorló tanárok számára lehetnek hasznosak, mivel hozzájárulhatnak a tankönyvek használatával kapcsolatos tapasztalataik és kihívásaik jobb megértéséhez. Valamint segíthetik őket abban, hogy tudatosabban válasszanak és használjanak kiegészítő anyagokat.

III. TREFORT HALLGATÓI KONFERENCIA

1088. BUDAPEST,
MÚZEUM KRT. 4/A
DOKTORI VÉDÉSEK TERME A/-150

Május 8. csütörtök

6. szekció: Többszöveg és alkalmazkodás 08:00-09:30

Varga Anna Enikő - Németh Aletta - Maros Anna - Négyesi Regina Gréta: A multimodális észlelés befolyása a beszédalkalmazkodás mértékére – adatok a beszédtempóról és az alapfrekvenciáról

Beszédalkalmazkodásnak azt a spontán jelenséget nevezzük, amikor egy beszélő átveszi egy másik beszélő beszédjellemzőit (Babel et al. 2014). Ez érintheti a beszéd hangerősségét és alapfrekvenciáját (f0) (Barón-Birchenall 2023), a beszédtempót (Bata 2009) és a spektrális jellemzőket is (Garnier et al. 2013). A korábbi kutatások elsősorban a hallás utáni alkalmazkodást vizsgálták. Jelen vizsgálatunkban arra kerestük a választ, hogy eltérő-e a beszédalkalmazkodás mértéke az alapfrekvenciában (f0), a hangterjedelemben és a beszédtempóban akkor, ha a beszélő 1) csak hallja, vagy 2) látja és hallja is a másik felet. Hipotézisünk szerint az alkalmazkodás nagyobb mértékű akkor, ha a beszélő látja is a másik személyt.

Kutatásunkat 1 mintabeszélő és 20 kísérleti személy bevonásával végeztük, valamennyiük 19-35 éves, magyar anyanyelvű férfi. 10 résztvevő auditív ingert kapott (auditív csoport), a másik 10 audiovizuálisat (audiovizuális csoport). Az első feladat CVC szerkezetű szavak felolvasása volt, majd a résztvevők felvételről meghallgattak egy, a mintabeszélő által felolvasott mesét, ezzel elősegítve a beszédalkalmazkodást. Végül a beszélők a már felolvasott szavakat ejtették ki ismét úgy, hogy minden szót először meghallgattak a mintabeszélő ejtésében is. A hanganyagokat a Praat programban (Boersma–Weenink 2023) címkéztük és szegmentáltuk. Automatikusan mértük a beszédtempót (illetve a szavak időtartamát), valamint az f0-t és a hangterjedelmet, tehát a legmagasabb és legalacsonyabb f0-értékek különbségét.

Eredményeink szerint az alapfrekvenciában egyik csoport sem, a hangterjedelemben mindkét csoport alkalmazkodott a mintabeszélőhöz. A beszédtempót illetően az auditív csoportban nem történt alkalmazkodás, míg az audiovizuális csoport nagyobb mértékben konvergált a mintabeszélő beszédtempó-értékeihez. Kijelenthető, hogy a beszédalkalmazkodásra, különösen a beszédtempóbeli alkalmazkodásra jelentős hatással bír az, ha beszélő nem csak hallja, de látja is a másik felet.

Kiss Eszter: A Google Translate átváltási műveletei Benedek Ágota regényében

A Trefort Hallgatói Konferenciára szánt előadásom címe A Google Translate átváltási műveletei Benedek Ágota regényében, amely a gépi fordítás kutatását veszi alapul. A kutatás célja ismertetni, hogy műfordítás tekintetében milyen hiányosságai vannak a gépi fordítómotoroknak, valamint körüljárni, hogy miért szükséges az emberi fordítók jelenléte a folyamatban, szövegelemzésen keresztül.

Előadásomban szeretném első sorban a gépi fordítás forgalmát és a gépi fordítómotorok típusait ismertetni, majd kifejtem pár mondatban a neurális gépi fordítás lényegét, és felsorolom a hallgatóságnak biztos ismerősen csengő legelterjedtebb gépi fordítómotorokat. A továbbiakban a Google Translate fordításait veszem majd alapul.

Röviden bemutatom Benedek Ágota szerzőt, és megosztom, hogyan került hozzám egy kiadatlan, angol fordítása az Állva maszturbálok című regényének, melyben rögtön észrevettem a gépi fordítás jeleit.

Ismertetem a fordítástechnika átváltási műveleteit, melyhez forrásul Klaudy Kinga – A fordítás elmélete és gyakorlata kötetét használom fel. Példákkal szemléltetem, hogy a magyar szöveg Google Translate-be való begépelése milyen megoldást dob ki, és ezt a megoldást elemzem az átváltási műveleteken keresztül. Valamennyi példánál felhívom a hallgatóság figyelmét a gépi fordítómotor által elkövetett hibákra, és az előadás végén egy Google Translate által javasolt, általam elemzett részt megpróbálunk közösen kijavítani.

A kutatás módszertana komparatív szövegelemzés, melynek során a Google Translate által generált szövegváltozatot és egy humán fordítást hasonlítok össze különböző nyelvi és stilisztikai szempontokat figyelembe véve.

A kutatás eredményeiből kiderül, milyen téren marad el a Google Translate, ha műfordításról van szó (pl. elmarad terminológia, alany-állítmány egyeztetés szintjén, de nem mindig érzékeli a szarkazmust, a humort sem), mik a gépi fordítómotorok erősségei és hiányosságai, illetve mik azok az emberi tulajdonságok, melyek az emberi fordítókban megvannak, de a gépiben egyelőre nem.

III. TREFORT HALLGATÓI KONFERENCIA

1088. BUDAPEST,
MÚZEUM KRT. 4/A
DOKTORI VÉDÉSEK TERME A/-150

Május 8. csütörtök

7. szekció: Mese, múlt, emlékezet 09:45-11:15

Szekcióvezető: Tóth Boglárka Fanni

Kozma Szabolcs: Az emlékezés módozatai és a múlt rekonstruálása a Beszterce ostromában

A Mikszáth-mű egyébként jóval túlmutat „házi olvasmány” jellegén, ám a mű kellően szakmai értelmezőinek száma roppant kevés, amely részben a többi kanonikus Mikszáth-művel szembeni háttérbe szorulásnak is köszönhető. Habár az igaz, hogy a műnek igenis vannak olyan értelmezői, amelyek behatólag foglalkoztak a mű különféle interpretációival, és az is, hogy ezek nyomán olyan tanulmányok (és tanulmánykötetek) is születtek, amelyek már az emlékezetkutatás módszertanával és vizsgálódási szempontjaival közelítettek a műhöz (pl. Hajdu Péter, S. Varga Pál), mindazonáltal ezek a tanulmányok nem vettek figyelembe az emlékezetkutatás szempontjából olyan fontos kutatásokat és eredményeket, amelyeket olyan neves kutatókhoz köthetünk, mint Maurice Halbwachs vagy Jan Assmann. Kutatásom legfőképp arra összpontosít, hogy minél részletesebben feltérképezze a Beszterce ostroma *emlékező és (meg)örökítő mozzanatait*, felismerje a műben szereplő különböző egyéni és kollektív emlékezeteket, a különböző emlékezőközösségeket és azt is, hogy magában az irodalom hogyan képes a meg- és/vagy továbbörökítésre. A kutatás során olyan kutatók elméleti vizsgálódásait és módszertanát használtam fel, mint Maurice Halbwachs, Jan Assmann, Pierre Nora és Jan Vansina, továbbá olyan Mikszáth-kutatókét is, mint például Eisemann György, Hajdu Péter, T. Szabó Levente és S. Varga Pál. A Beszterce ostroma közege remek lehetőséget nyújt arra, hogy az emlékezetkutatás különböző területei kibontakozhassanak, ezáltal a műnek egy olyan interpretációt adva, amely nem kizárólag irodalomelméleti: a mű értelmezésében a történetírás tudománya, a szociológia, a pszichológia és az *oral studies* területei és érvényességre jutnak, ezáltal a mű egy olyan olvasatot kap, amely kellően reflektál magára a cselekmény szintjén megjelenő emlékezetre, de magára a *szöveg* emlékezőképességére is. Mindebből az következik, hogy az emlékezetkutatás (multidiszciplináris voltának köszönhetően) olyan jelentésrétegeket nyit meg különböző szövegekben, amelyek eddig nem voltak elérhetőek, továbbá a kutatásom során rajzolódott ki számomra teljes egészében irodalom és emlékezet gyönyörű *szimbiózisa*.

Kertész Dzsenifer Artemisz: Curiouser and Curiouser Children's Tales – Positioning Carroll's Alice in Wonderland in the context of 19th century children's literature

Carroll's *Alice in Wonderland* is an incredibly imaginative and often nonsensical piece of children's literature, free from the constraints that previous fairy tales featured in their narratives. Therefore, it seems to be an exceptional work in the 19th century Victorian context, which has a reputation of strictness and order. Upon further examination, however, it is revealed that contemporary children's literature was undergoing a transformation into which *Alice in Wonderland* perfectly fits, and its unordinary nature is precisely what 19th century children needed. Being part of a larger research concerning an interpretative possibility of the *Alice* books, my presentation seeks to understand the social, cultural, and literary background surrounding the publication of *Alice*, in order to position it against the literary backdrop of the 19th century. The following insights shed a new light on the transformation of Victorian society and question whether the *Alice* books were indeed unordinary. Research questions include: What were the general attitudes towards children in the Victorian era? What characterized the reading habits of the general public of the 19th century? Which genres dominated 19th century children's literature? How does *Alice in Wonderland* fit into this context? Findings illustrate that *Alice* arrived at a rapidly transforming genre of children's literature. This change was facilitated by cultural and social changes, such as the changing attitudes towards children, the rise in literacy, and the development of cheap printing. Children's literature became more diverse and imaginative, which paved the way for *Alice in Wonderland*. However, the *Alice* books are still exceptional, because they belong to a sub-genre that only recently gained popularity by that time: nonsense literature. This categorization is responsible for the ongoing interest in the *Alice* books, and it allows for a multitude of interpretations.

III. TREFORT HALLGATÓI KONFERENCIA

1088. BUDAPEST,
MÚZEUM KRT. 4/A
DOKTORI VÉDÉSEK TERME A/-150

Május 8. csütörtök

7. szekció: Mese, múlt, emlékezet 09:45-11:15

Bencsik Rebeka Barbara: A mesenovella műfaja a századforduló magyar irodalmában – rezümé

A mesenovella műfaja a századforduló irodalmi eszményének válságát feloldó poétikai megújulás kulcsfogalmává válik a magyar irodalomban. A hazai hagyományban nem előzmény nélküli műfajról van szó, azonban népszerűségének tetőpontját ekkor éri el, a cselekményességtől a hangulatiság irányába utakat kereső prózapoétika fő tájékozódási pontjainak kijelölője révén. Az ebben a szellemi közegben népszerűvé váló meseszerű elbeszélés hagyományos poétikai osztályozás szerinti értelmezése problematikus. A pontos műfaji körülhatárolás egyik legnagyobb akadálya a századforduló meseértelmezésének eltérése a modern terminológiától, emellett pedig a recepciótörténetben mutakozó ambivalens hozzáállás és általános bizonytalanság nehezíti a mesenovella definiálását.

Ahogy egységes mesenovella-definícióval sem rendelkezünk, úgy a századfordulón nagy számban keletkező, a műfajhoz köthető szövegek tekintetében sem létezik egységes érvényű novellatipológia. Dolgozatom célja ezért a fin de siècle magyar szerzőinek néhány művét alapul véve a műfaj vizsgálata, feltárva a szövegekben a mesehagyományhoz való különböző módon történő kapcsolódások által megjelenő többletjelentést. Elsőként Jókai Mór három mesenovellának minősíthető szövegét vizsgálom, példát szolgáltatva a műfaj századfordulót megelőző megnyilvánulásaira, ezt követően pedig a későbbi szerzők (Szini Gyula, Ambrus Zoltán, Csáth Géza, Babits Mihály és Balázs Béla) néhány meseszerű elbeszélésének áttekintésével kísérek meg felállítani egy, a műfajra érvényes novellatipológiát a meglévő szakirodalmi kategóriákat kiindulási alapul véve. Céлом ezzel a képlékeny, bizonytalan terminológiájú mesenovella-műfaj feltételezett szövegei közti közös jegyek megállapítása alapján elsősorban a definiálás támpontjainak keresése, valamint a mesehagyományhoz fűződő viszony alapján történő szövegelemzéshez szükséges alapvető jegyek elkülönítése.

Tóth Blanka: A mikszáthi anekdotikus hagyomány továbbélése Grecsó Krisztián Pletykaanyu című elbeszélésében

Az anekdotikus elbeszélésmód a mikszáthi fénykora, a 19. század után jelentős változás következett be a recepciótörténeti megítélés kapcsán. A modernség elutasító hozzáállással tekintett eme elbeszélői modorra. Ennek ellenére a posztmodernről visszatérő tendencia figyelhető meg az anekdotikus jegyeket illetően. Grecsó Krisztián kortárs novellái gyakori falusi környezetükkel látszólag beleilleszkednek, de legalább is a modern megfelelőjét képviselik a mikszáthi elbeszélések világának.

Dolgozatomban Grecsó Krisztián Pletykaanyu című elbeszélését és Mikszáth Kálmán műveinek korpuszából reprezentációs céllal választott Az aranykisasszony című rövidpróza jellemzőit hasonlítom össze szövegpéldák segítségével, ezzel bizonyítva a Grecsó-mű hagyománykövető magatartását narrációjának anekdotikusságán keresztül.

Az anekdotikus elbeszélésmód az orális gyökerektől elválaszthatatlan, így fő elemzési szempontként jelenik meg. Az előbeszéd-jelleg, a familiaritás, a komótos tempó és a narrátor elbeszélőkedve mind ezen orális hagyomány továbbéléséből adódó jellemzők. Az anekdoták használata szintén alapvető sajátosság, mely beékelődve vagy láncszerűen is előfordulhat.

Az narráció fentemlített szempontjai mellett a közösség tudásának megjelenítését tekintve is érdemes megvizsgálni az elbeszéléseket. A közös tudás megjelenése és a pletykareprezentáció is jellemzője a zárt közösségek életének, mely állításom szerint a kölcsönös familiaritásból levezethető jelenség a művekben. A pletykálási folyamat anekdotázásként, illetve az anekdotikus elbeszélésmód használataként valósul meg a grecsó és a mikszáthi rövidprózában.

Dolgozatomban számos szempont alapján hasonlítom össze a Grecsó- és a Mikszáth-művet, azon céllal, hogy ezzel a párhuzam fennállását bizonyítsam, emellett reprezentáljam azt, hogy 120 év elteltével Grecsó Krisztián milyen módon követi a mikszáthi anekdotikus prózapoétika hagyományait.

III. TREFORT HALLGATÓI KONFERENCIA

1088. BUDAPEST,
MÚZEUM KRT. 4/A
DOKTORI VÉDÉSEK TERME A/-150

Május 8. csütörtök

8. szekció: Kultúrkritika 11:30-13:00

Szekcióvezető: Tóth Boglárka Fanni

Tolnai Zsófia: Az attrakciós montázs Magyar Dezső és Dušan Makavejev filmjeiben

Magyar Dezső és Dušan Makavejev a hatvanas években szinte egyforma technikát dolgoztak ki filmjeik társadalomkritikai üzenetének közvetítésére: a narratívát megszakító attrakciós montázsszekvenciákba kiemelt történelmi pillanatok archív/dokumentumfelvételeit építették. A valóság (sokszor legkegyetlenebb) képein keresztül nézői asszociációkat előhívó módszerrel egy elvont jelentésréteget szöttek filmjeik köré, amivel megteremtették a modernista esszéfilm sajátos kelet-európai változatát.

Dolgozatomban az attrakciós-archivologikus montázstechnika működését vizsgálom, két-két Magyar Dezső (*Agitátorok* (1969), *Büntetőexpedíció* (1970)), illetve Dušan Makavejev (*W. R., az organizmus misztériuma* (1972), *Sweet Movie* (1974)) filmben.

Kutatásom célja, hogy rávilágítsak: az attrakciós montázs archív anyagokkal való kombinálása rendkívüli módon felerősíti a négy filmet. Magyar és Makavejev erős társadalmi-politikai érzékenysége filmjeik egyik fő szervezőelve, gyakran az uralkodó ideológiák értelmezéseivel szembenállva. A múltbeli események valódi képeinek beemelése segíti őket az ideológiák állításainak megcáfolásában: a tabusított események megmutatásával elutasítják az álláspontot, miszerint vannak dolgok melyekről, nem szabad beszélni, melyek az uralkodó narratíva szerint „nem történtek meg”, vagy „másképp történtek”. Az archív anyagok és az attrakciós montázs kombinációjában történelmi csúcspontok koccannak össze, majd robbannak, valódiságukkal rámutatva: nincs különbség az elnyomó rendszerek között és, hogy a valóságnál félelmetesebbet nem lehet kitalálni.

A két rendező montázstechnikájának hasonlósága azért is izgalmas, mivel bár egy időben, de két különböző filmkultúrában, egymástól elszigetelve alkottak. Magyar Dezső Magyarországon, Dušan Makavejev Jugoszláviában: a vasfüggöny két oldalán, egymástól elzárva gondolkodtak ugyanazokról a kérdésekről, elsősorban az emberi szabadságról és az azt szabályzó ideológiákról.

Azért tartom fontosnak Magyar Dezső és Dušan Makavejev filmjeinek párhuzamos felelevenítését, mert úgy érzem, egymást kiegészítve termékeny vitát tudnak generálni, egymás mellé rendezve egy új nézőpontba képesek helyezni az alkotások által felvázolt történelmi narratívát. A szabadságról értekező témáik gyakran napjaink diskurzusaiban is felmerülnek, számos kérdésüket ma is feltehetnénk – de sokszor nem tesszük, mivel továbbra is rengeteg a tabutéma.

Szabó Réka Dorottya: „Pa Tita nema...” Tomi Janežič 1981 című rendezésének interkulturális vonatkozásairól

A Szlovénia és Olaszország határvidékén elhelyezkedő Nova Gorica 2025-ben Európa Kulturális Fővárosa. Ennek apropóján, a GO25! program keretében valósul meg a gorikai születésű színházi rendező, Tomi Janežič *Destin(y)ation* 1972–1983 elnevezésű, tizenkét produkció létrehozását ígérő nagyszabású vállalása. A koncepció szerint a 2025-ös év minden hónapjára jut majd egy előadás, amiket a rendező a közép-kelet-európai térség bizonyos városainak színészeivel közösen, a pszichodráma eszközeit segítségül hívva, saját (család)történeteikből építkezve alkot meg. A dodekalógia műfaji önmeghatározása a transzgenerációs dokumentarista fikció – az egyes előadások mind a régió huszadik századi társadalmi és politikai változásait prezentálják személyes hangnemben.

A Janežič projektjének keretében létrejött, az Újvidéki Színházban bemutatott 1981 a multikulturalitás tekintetében több okból is releváns produkció: a magyar nyelven működő intézmény társulatának tagjaihoz szerb anyanyelvű színészek csatlakoztak, hogy a szlovén származású Janežičcsel dolgozzanak. Ebből következik, hogy az előadás egyik legfontosabb sajátossága, hogy a szerb(horvát) és a magyar nyelv többé-kevésbé arányosan jelenik meg benne. A nyelvváltások mellett az előadás narratív szintjén is érzékelhető a multikulturalitás – előadásomban e két szempont mentén elemzem a rendezést.

III. TREFORT HALLGATÓI KONFERENCIA

1088. BUDAPEST,
MÚZEUM KRT. 4/A
DOKTORI VÉDÉSEK TERME A/-150

Május 8. csütörtök

8. szekció: Kultúrkritika 11:30-13:00

Vojtek Lili: Az Abigél (1970) témái és korabeli kritikája

Szabó Magda ma már klasszikusnak számító ifjúsági regénye, az Abigél (1970) nembejelentetlenül jelent meg az Ifjúsági Kiadó gondozásában. Egyrészt azzal író már 1969-ben, a Fabula című ismeretterjesztő tévéműsor adásában részletesen kifejtette, hogy most „a gyerekeknek” ír könyvet valamint a történeti háttér (Horthy-korszak) és a helyszínt (szigorú egyházi iskola). Szabó Magda, bár a tévéműsorban nem említette készülő regénye önéletrajzi jellegét, mégis felidézte saját iskolai élményeit, valamint azt, hogy leginkább annak a tanárának hálás, aki az első osztályban megtanította őt olvasni. Másrészt pedig az államszocialista időszakban az egyes könyvkiadók, így az Ifjúsági Kiadó által egy évben kiadott könyvek listáját ívszámát az állam, vagyis a Népművelési Minisztérium szigorúan ellenőrizte, 1949-től az Ifjúsági Kiadó által kibocsájtott ívek felső határa az 1200 lett. A Pajtás című képes, gyerekek számára írt hetilap (1946-1989) 1970 novemberében szintén hírt adott a készülő Abigélről, egy dr. Kovács Miklós igazgatóval készült, a kiadó 20. Születésnapját ünneplő interjú keretén belül: „Máris nagy érdeklődés előzi meg Szabó Magda Abigél c. új regényét. Érdeklődésből tehát nem volt hiány, de mi lett ezzel az érdeklődéssel? Hogy fogadta a korabeli kritika a Horthy-korszakban játszódó művet? Milyen kanonizációs folyamatokon ment a regény keresztül, míg elnyerte helyét a kötelező iskolai irodalmi listán? Ezekre a kérdésekre próbál kutatásom választ találni a kor kritikáját és sajtóját kutatva.

Novák Bálint: A horror és gótikus elemek megjelenése Ady Endre költészetében - Baudelaire és Poe lírai hatása Ady költészetében

A 2024 tavaszán elvégzett modern irodalom szemináriumra végzett kutatásom megerősített abban, hogy folytassam munkámat Ady Endre költészetével. Költészetének meghatározó kötetéből az *Új versekből* kerestem olyan lírákat, melyek nagyon eltérőek vagy különböznek a többi verstől a kötetben. Emellett megjelenik, hogy Charles Baudelaire és Edgar Allan Poe milyen erős hatásokkal voltak művészetére. Előadásomban főleg a költészetében megjelenő gótikus és horror elemekre fókuszálok. Az első szakaszban a szerelem megjelenésével foglalkozom Ady: *A vár fehér asszonya* és a *Hiába kísértés hófehéren* című lírákban, illetve Baudelaire: *A kísértet* című versében. A második szakaszban a gótikus elemek funkciójáról és szerepéről beszélek továbbra is *A vár fehér asszonya* című versben, melyben a vár és a fehér ruhás nőt elemzem részletesebben. Ebben a szakaszban kitérek a szelleműzésre, a személyekhez kötött/ragadt szellemeket is, illetve az elhagyatott, kísértetes palotát is. A harmadik szakasz csak a halál megjelenésével és funkciójával foglalkozik. Arra térek itt ki részletesebben, ha a felsorolt versekben nem a szellemet, hanem a halált olvassuk bele milyen különbségek jelennek meg a szellemekhez képest, vagy hogy változik-e így az adott költemény értelmezése. A negyedik szakaszban a költeményeket hasonlítom össze a sötét tematikájuk és gótikus jelenségeikkel. Itt főleg a szellem jelenségét és szerepeit hasonlítom össze a különböző versekből, valamint magát a kísértést és annak két megjelenését is. Az egyik ebből, az amit a befogadó és a lírai én külsőleg lát, a másik viszont az, amikor a kísértést maga a lírai én szemszögéből olvassa a befogadó. Végezetül összehasonlításra kerül a vár és a palota leírásának módszere és megjelenése is a gótikus képek, elemek miatt. Itt külön kitérek még az ablak funkciójára is az Ady valamint Poe: *A kísértetes palota* című versében. A kutatás azért fontos, mert egy teljesen új szemszögből és megközelítésből vizsgáljuk meg az Ady Endre verseket, amivel az irodalomtörténet eddig nem tett meg, így egy teljesen új kép alakul ki a költészetéről, valamint jó hármasláncot prezentálhatunk a hatásokról három híres költőről.

Ebédszünet 13:00-16:00

III. TREFORT HALLGATÓI KONFERENCIA

1088. BUDAPEST,
MÚZEUM KRT. 4/A
DOKTORI VÉDÉSEK TERME A/-150

Május 8. csütörtök

9. szekció: Identitáskérdések 16:00-17:30

Szekcióvezető: Franciska van Waarden

Zahorán Sára: A kínai etnikum és a nők helyzete Sziámban a két világháború között

A 20. század első fele világméretű események időszaka volt. A globalizációval minden esemény egyre messzebb, egyre erősebben gyűrűzött ki az országhatárokon túlra. Így nem csoda, hogy hiába volt Sziám az egyetlen délkelet-ázsiai ország, amely megőrizte függetlenségét a nyugati gyarmatosítás és a japán terjeszkedés ellenére is, tehát idegen hatalmak nem kormányozták, a befolyásuk mégis rendszerszerű változásokat hozott el az ország társadalmában. Rhum szerint „[n]incs sok értelme társadalmak „modernizációjáról” vagy „fejlődéséről” beszélni, mintha ezek belső folyamatok eredményei lennének és csakis maguktól történnének. (...) a változás a valóság egy állandó jellemzője, a társadalmaké nem kevésbé, mint másoké. (...) A változás, amelyet „modernizációként” jellemzünk, pont azért válik modernizációvá, mert így jellemezzük, de mivel a jellemzés definíciójából fakadóan igaz, ezért igazából nem jellemez semmit.” Ezért én a thai társadalom váltoásaival és nem modernizációjával fogok foglalkozni előadásomban. Arra a kérdésre kerestem a választ, hogy hogyan változott a két világháború között Sziámban a kínai etnikum és a nők helyzete a szakirodalom, valamint Seidenfaden, Brown és Carpenter kortárs beszámolóí alapján. Arra a következtetésre jutottam, a kínaiakat válaszként növekvő számukra és befolyásukra, valamint a kínai monarchia bukására, fokozatosan fosztották meg nyelvhasználati, kulturális és gazdasági lehetőségeikről. A nők ellenben egyre több jogot és befolyást szereztek maguknak, az arisztokráciában kiszabadultak kicsit a kötöttségek alól oktatáshoz való hozzájutásukkal, a munkások pedig bár korábban is jelentős szerepük volt, mint munkavégzők, az oktatás kiterjesztésével, előttük is több lehetőség nyílt meg.

Szász Anna: Queerség mint komikum: Az LMBTQ+ közösség reprezentációjának változása az évek során az amerikai szituációs komédiákban

A szakdolgozatomban a szituációs komédiákban megjelenő LMBTQ+ reprezentációk között húzok párhuzamot és teszek különbséget. Ilyen például, a 90-es évek *Friends* (Jóbarátok) című sorozatában az a rész, amikor Ross-t elhagyja a felesége, aki nagyobb hangsúlyt helyez arra, hogy egy nő miatt váltak el és leszbikus lett. Ellenben, az *Office* című sorozatban – már a 2000-es években –, a szexualitást érő homofób kommenteket érik ellenvélemények. A kifigurázás pillanataiban a néző a homofób nézőpontot képviselő karakterek tudatlanságát látva szórakozik, és nem pedig a diszkriminatív kommenteken. Ilyen, és ehhez hasonló jelenteket, ábrázolásokat elemzek a reprezentáció, a humor tárgya és a társadalmi normák szempontjából. Bemutatom, hogy milyen változásokon ment keresztül az LMBTQ+ közösség reprezentációja az 1990-es évektől kezdve a 2020-as évekig, hogyan lettek a karaktertípusokból árnyalt és kidolgozott szereplők.

III. TREFORT HALLGATÓI KONFERENCIA

1088. BUDAPEST,
MÚZEUM KRT. 4/A
DOKTORI VÉDÉSEK TERME A/-150

Május 8. csütörtök

9. szekció: Identitáskérdések 16:00-17:30

Nagy Eszter Hedvig: Hősiesség a társadalmi nemek keretein túl - Jeanne d'Arc és a kilenc hős Christine de Pizan munkáiban
Dolgozatom fő témája a 14 – 15. századi társadalmi nemek és annak a kérdése, hogy a férfi és női nemhez kapcsolt elvárások, valamint a hősiesség hogyan jelenik meg ezek határain belül, és volt- e lehetőség a hagyományos nemi keretek átlépésére. Céloom rámutatni, hogy a középkor kötött társadalmi struktúráin belül a tradicionálisnak nem megfelelő eseteket a társadalom hogyan értelmezte, ezzel mélyebb betekintést nyerve a középkori társadalom működésére és a nemi szerepekre. A témakör középpontjába Jeanne d'Arc hagyománybontó alakját, valamint a korban nagyon elterjedt kilenc hős (neuf preux) motívumát helyeztem. Ennek alapján elemeztem a hősiességet mint ideált, valamint alkalmaztam egy konkrét esetre. Ehhez fő forrásbázisom Christine de Pizan írói munkái, főként a *Le Ditié de Jehan d'Arc* (1429) című verse. Az elemzés során vizsgáltam a késő középkori lovagideált, a szüzesség és szexualitás szerepét, a társadalmi nemek megjelenését különböző társadalmi csoportokban, illetve a férfias nőkre használt kategóriát, a *viragót*. A kutatás Jeanne d'Arc alakját, a kilenc hős motívumát és a róluk írt Christine de Pizan-művet összekapcsolva ad képet arról, mennyire voltak kötöttek a társadalmi keretek, valamint hogyan szolgált éppen ez a szigorú kötöttség a kategóriák esetleges eltolódásához, felvetve a lehetőségét, hogy a nők hősiessége a lovagi ideál változásának tudható be, valamint, hogy ez az elsőre pozitívnak tűnő hatás hogyan válik majd negatívvá a nők megítélésében.

Kulcsszavak: társadalmi nemek története, Jeanne d'Arc, Christine de Pizan, kilenc hős, lovagideál, nemi szerepek

Kalocsa József Nándor: Az amerikai önkép és annak változása az európai bevándorlókról szóló véleménycikkek tükrében, 1912–1920

A 20. század elején az amerikai nemzettudat és önkép jelentős változáson ment keresztül. A szakirodalom által polgári vagy politikai nacionalizmusként meghatározott, közös eszméken és ideákon nyugvó nemzettudatot az 1910-es évek végére egy etnikai alapon nyugvó nemzeti identitás váltotta fel. Ebben meghatározó szerepet töltött be az egyes európai bevándorlócsoporthoz való gondolkodás megváltozása az első világháború során. Előadásomban arra teszek kísérletet, hogy az *ethnic othering* koncepcióját bevonva vizsgáljam meg az amerikai önképet és annak megváltozását 1912–1920 között. Azt vizsgálom pontosabban, hogy az európai bevándorlókról szóló véleménycikkekben leírtakkal kontrasztban hogyan kívánták direkt vagy indirekt módon láttatni az amerikaiakat két pittsburghi napilap szerkesztői.

Az amerikai nemzettudat 20. századi változását többek között John Higham, Gary Gerstle és Desmond King már alaposan feldolgozták. Az egyes bevándorló csoportokról alkotott sztereotípiákkal, nézetekkel szintén sokat foglalkoztak olyan szerzők, mint Matthew Frye Jacobson, Thomas A. Guglielmo vagy Karel D. Bicha. Kutatásom szempontjából Zachary Smith 2019-es monográfiája különösen fontos. Smith szintén az *ethnic othering* koncepcióját vette alapul és a német-amerikaiakra fókuszálva vizsgálta meg általános jelleggel az amerikai identitás változását 1914–1918 között. Ezzel szemben az én kutatásomat specifikusan egy településre, a jelentős bevándorló lakossággal bíró Pittsburgh városára alapoztam, továbbá kutatásom időhatárát kiterjesztettem az 1912–1920 közötti évekre. Forrásbázisomat két napilap, a republikánus párti *The Gazette Times* és a demokrata párti *The Pittsburgh Post* alkotják. Ezekben belül csak az egyes bevándorló csoportokkal kapcsolatos szerkesztőségi véleménycikkeket vettem alapul, hogy azokban leírtakkal kontrasztba állítva vizsgáljam meg az amerikaiak önmagukról alkotott képét és annak változását.

Trefort Hallgatói Konferencia zárása: 17:30-18:00